

42 konkrete tiltak som gjør Agder enda bedre

I denne trykksaken har kunstnere og kunsthåndverkere på Agder gått sammen og analysert hva kunstscenen trenger for å utvikle seg videre i positiv retning. Vi har samlet både bakgrunnskunnskap, argumenter og forslag til konkrete tiltak.

“

Kunst, frihet og kreativitet vil forandre samfunnet raskere enn politikken.

Victor Pinchuk

Kunstopolitiske innspill fra **Norske Kunsthåndverkere Sør-Norge** og **Norske Billedkunstnere Agder**

Er du en utålmodig sjel kan du lese kun tiltakene vi foreslår. De tre viktigste sakene ser du til høyre. Innholdoversikt finner du på side 2.

1. UTSTILLINGSØKONOMI I REGIONALE OG KOMMUNALE KUNSTPLANER

«Lik lønn for likt arbeid!» har vært en viktig fane i arbeidslivet. Dersom man skulle oversatt fanen til kulturbransjen hadde den nok rett og slett blitt: «Lønn for arbeid!»

Les mer på side 3

2. ARBEIDSSTIPENDER, PROSJEKTSTØTTE OG LØNNSVEKST

Stipender er en viktig og nødvendig investering samfunnet gjør for å fremme kunstnerisk nyskaping og kvalitet. Uten lønnsvekstmekanismer blir tilskudd og stipender mindre verdt år for år.

Les mer på side 4

3. KUNSTSENTRENE I NY REGIONSTRUKTUR

Med sin kunstnerstyrte struktur er kunstsentrene viktige regionale arenaer for visning, formidling, salg og faglig utvikling samt som ressurs på områder som formidling, prosjektledelse og kunst i offentlig rom.

Les mer på side 5

Innhold

Under er en tematisk innholdsoversikt.

SIDE 2

Hvem er vi?

SIDE 3

Utstillingsøkonomi i regionale og kommunale kunstplaner

SIDE 4

Arbeidsstipender, prosjektstøtte og lønnsvekstmekanismer

SIDE 5

Kunstsentrene i ny regionstruktur

SIDE 6

Kunstens bidrag og forutsetninger blomstring

SIDE 7

Fellesverksteder: innovasjon, teknologi og bærekraft

SIDE 8

Kunst i offentlig rom

SIDE 9

Kunstnerpolitikk som stedsutvikler

SIDE 10

- Sammenslåtte ordninger i nye regioner
- Likestilling og mangfold i kulturlivet

SIDE 11

Den kulturelle skolesekken – DKS

SIDE 12

Armlengdes avstand, fagfellevurdering og kunstfaglige råd

Arbeider av Trond Skog på restauranten «Under» på Båly, Lindesnes • Foto: Trond Skog

Hvem er vi?

«Kunstpolitikk» er ment som et konstruktivt innspill til kulturpolitikken i nye Agder fylke og tilhørende kommuner.

Norske Billedkunstnere-Agder (NBK-A)

er en lokal fagorganisasjon for profesjonelle billedkunstnere i Agderfylkene. NBK-Agder har til formål å ivareta medlemmenes faglige, økonomiske, ideelle og sosiale interesser i Agder. NBK-A er en av 20 grunnorganisasjoner som er tilknyttet hovedorganisasjonen Norske Billedkunstnere (NBK) og er forpliktet av vedtekter og landsmøtevedtak i Norske Billedkunstnere.

- www.nbkagder.wordpress.com
- nbkagder@gmail.com

Norske Billedkunstnere (NBK)

er billedkunstnernes hovedinteresseorganisasjon. NBK arbeider for å ivareta billedkunstnernes faglige, ideelle, økonomiske og sosiale rettigheter og interesser. NBK har ca. 2700 medlemmer fordelt på 20 grunnorganisasjoner. NBK er arrangør av Høstutstillingen og fungerer videre som innstillingsorgan for statlige og også andre stipend- og støtteordninger.

- www.norskebilledkunstnere.no

NK Sør-Norge er en regional avdeling av Norske Kunsthåndverkere med medlemmer fra Vestfold, Telemark og Agder, og har i alt 131 medlemmer og tre kunstsentre.

- www.norskekunsthåndverkere.no
- sornorge@kunsthåndverk.no

Norske Kunsthåndverkere (NK)

arbeider for å styrke kunsthåndverkernes virke og synliggjøre samtidskunsthåndverk nasjonalt og internasjonalt. Organisasjonen har om lag 900 medlemmer og arrangerer Årsutstillingen. NK innstiller til statlige stipendordninger. NK eier tre aksjeselskap: Norwegian Crafts og galleriene Format (Oslo) og KRAFT (Bergen).

Agder-kultur!

Vår nye region har mange dyktige og kulturelskende ildsjeler i utvalg, komiteer, lag, foreninger, kommuner.

Med strålende innsats bidrar de til levende og rike opplevelser og verdifulle ordninger.

Gode eksempler er Risør kommune med Kunstparken og Villvin med sine spennende utstillinger og vitale kunsthåndverkmarkedet.

Arendal med Bomuldsfabriken og Artedal, er sentrale visningssteder på høyt internasjonalt nivå. Lillesand kunstforening har sin velrenommerte og godt besøkte sommerutstilling.

Kristiansand har både prosjektrom, atelierer og gjestekunsterordning, den kommende Kunstsilo, Kunsthallen og ikke minst Agder kunstsenter.

Søgne gamle prestegård med sitt initiativrike og aktive kunstlag. Buen kulturhus i Mandal med et bredt og variert tilbud, og Farsund kommune med sin satsing på særpregede Kunstpunkt Lista.

Ellers er det mye engasjement og uvurderlig frivillig innsats i grendehus og tilsvarende lokaliteter i vår region.

Agder har de beste forutsetninger til å bli en solid og særegen bastion i norsk kulturliv!

Avisredaksjonen: Felles arbeidsgruppe for NBK-A og NK Sør-Norge

- Håkon Gåre, medlem av NK Sør-Norge og NBK-A, Kunsthåndverker og billedkunstner, bosatt i Lillesand.
- Eirik Gjedrem, medlem av Billedhoggerforeningen. Styremedlem NK Sør-Norge (fylkesleder Agder). Kunsthåndverker og keramiker bosatt i Søgne.
- Ylve Thon, medlem NBK-A, tidligere styreleder. Billedkunstner, bosatt i Kristiansand.

“

Kommunalt finansierte institusjoner og organisasjoner bør benytte fremforhandlede standardkontrakter og avtaler om honorar og vederlag.

Utstillingsøkonomi i regionale og kommunale kunstplaner

«Lik lønn for likt arbeid!» har vært en viktig fane i arbeidslivet. Dersom man skulle oversatt fanen til kulturbransjen hadde den nok rett og slett blitt: «Lønn for arbeid!»

NBK og NK sentralt har siden 2008 arbeidet for en reform i utstillingsøkonomien, der målet er at betaling for utført kunstnerisk arbeid skal bli den nye normen. I deres felles innspill¹ til *Kunstnermeldingen* – som Kulturdepartementet legger frem i første kvartal 2020 – understreket de hvor viktig det er at dette arbeidet foregår parallelt på nasjonalt og regionalt nivå. Sammen har NK, NBK og FFF har utarbeidet et notat om utstillingsøkonomi².

Flere storbyer har nylig laget egne kunstplaner og jevnlig lages nye kunstplaner på Agder. Da er det viktig å få inn gode ordninger på området utstillingsøkonomi. Bergen kommune skriver for eksempel i sin kunstplan for 2018–2027 at kommunen skal: «Ivareta at kommunalt finansierte institusjoner og organisasjoner benytter framforhandlede standardkontrakter og avtaler om honorar og vederlag.»

Bergen kommune har i sin kunstplan en ordning med søkbare midler til utstillingsvederlag (ikke produksjonsmidler). Hver utstilling kan tildeles opptil kr. 10 000, og hver institusjon kan maksimalt tildeles opptil kr. 40 000 per år i vederlag³.

Byrådet i Oslo kommune skrev følgende forslag til tiltak i ny kunstplan i Oslo i januar 2019: «Oslo kommune skal initiere prøveprosjekt for å ta i bruk

utstillingsavtalen ved visningssteder som får tilskudd av Oslo kommune: Byrådet er opptatt av at Oslos kunstnere får lønn for arbeidet de gjør, og ønsker velkommen et samarbeid med kunstnerorganisasjonene om å arbeide for kollektive avtaler for honorarer. Oslo kommune vil ta initiativ til et prøveprosjekt med en kommunal utstillingsavtale ved visningssteder som er i kommunens eie, eller som får støtte over kommunens driftsbudsjett. Det er et uttalt mål at kommunalt finansierte institusjoner og organisasjoner skal benytte fremforhandlede standardkontrakter og avtaler om honorar og vederlag.

NBK-Agder og NK Sør-Norge ønsker både økt bruk av kunstnere som ressurs, samtidig som viktigheten av å tilby kunstnere honorar og vederlag etter anbefalt nivå er avgjørende når kunstnere blir engasjert i prosjekter, enten i regi av det offentlige eller privat næringsliv. Det er viktig at det offentlige i tillegg til å gå foran med et godt eksempel når de engasjerer kunstnere, sprer info om honorar og vederlag for kunstnere og hvor man kan finne mer info om det.

Underbetaling av kunstnere i kulturbransjens økosystem er utbredt og det er ikke bærekraftig kunstnerpolitikk. Informasjon om honorar og vederlag finner man på NBKs nettside⁴, på NBK-Agders nettside og også på nettsiden til Norsk Forfattersentrum⁵.

Glasskunstner Jarle Knapstad fra Knapstad glass i aksjon under Villvinmarkedet i Risør, et av Agders fremste formidlingssteder innen kunsthåndverk. Foto: Villvin kunsthåndverkmarked

Tiltaksforslag

- Utstillingsøkonomien innrettes slik at kunstnerisk arbeid blir honorert i det visuelle kunstfeltet, på lik linje med andre kunstfelt som musikk, litteratur, dans, drama med mer.
- Regionen og større kommuner bør opprette kunstplaner for det visuelle kunstfeltet der tiltak innen utstillingsøkonomi inngår, herunder prinsippet om honorar og vederlag til kunstnere som stiller ut i regionalt/kommunalt støttede visningssteder.
- Regionen og større kommuner bør opprette kunstplaner for det visuelle kunstfeltet der tiltak innen kunstnerøkonomi inngår, herunder prinsippet om at kunstnere skal betales honorar og vederlag på anstendig nivå når disse engasjeres på grunnlag av sin kompetanse.
- Visningsstedene styrkes gjennom ekstra midler som øremerkes honorar, utstillingsvederlag og produksjonsmidler. Bergen kommune har i sin kunstplan en ordning med søkbare midler til utstillingsvederlag: Hver utstilling kan maksimalt tildeles kr. 10 000, og hver institusjon kan maksimalt tildeles kr. 40 000 per år.

Noter

¹ Innspill til kunstnermeldingen 01.02.19:

<https://norskekunsthåndverkere.no/om-norske-kunsthåndverkere/presserom/politiske-dokumenter>

² Notat til Kunstnermeldingen om utstillingsøkonomi fra NBK, NK og FFF 30.01.19:

<https://norskekunsthåndverkere.no/om-norske-kunsthåndverkere/presserom/politiske-dokumenter>

³ https://www.bergen.kommune.no/bk/multimedia/archive/00348/Utstillingshonorar__348972a.pdf

⁴ <https://www.norskebilledkunstnere.no/jus-og-kunstnerøkonomi/>

⁵ <https://www.forfattersentrum.no/honorarsatser/>

Arbeidsstipender, prosjektstøtte og konsumprisjustering

Stipender er en viktig og nødvendig investering samfunnet gjør for å fremme kunstnerisk nyskaping og kvalitet. Uten konsumprisjustering blir tilskudd og stipender mindre verdt år for år.

Kommuner og fylker er noen av de viktigste bidragsyterne til å opprettholde og styrke regionale og lokale kunstmiljø gjennom tildeling av midler til kunstnere. Mulighet for kunstnerisk fordypning er nødvendig for å utvikle og skape god kunst. Regionreformen er også et godt tidspunkt for å gå gjennom eksisterende stipendordninger i de fylkene som sammen danner ny region.

Det er også viktig at kunstnerne i regionen ikke mister tilgang på ordninger når flere fylkers ordninger slås sammen. «Beste praksis» bør gjelde, slik at det er den gunstigste ordningen som velges dersom to eller flere ordninger skal omgjøres til en.

Der det nå er små arbeidsstipender, bør dette slås sammen til enten ett skikkelig arbeidsstipend eller til søkbare prosjektmidler/reisestipender. Her vil vi fremheve Aust-Agder fylkes gode praksis med å tildele et arbeidsstipend som i 2018 var på 235 700,-, som altså fulgte Statens Kunstnerstipends sats.

Også Risør kommune har hatt et veldig bra kombinert arbeids- og atelierstipend som virkelig har kommet kommunen til gode, hvor kunstnere faktisk har valgt å flytte til byen etter endt stipendperiode. Dessverre har det nye kommunestyret av 2019 valgt å kutte stipendet.

Man skal kunne arbeide og leve i ett år på et ettårig arbeidsstipend og frikjøpe seg fra eventuelle faste stillinger. Både Norsk Kulturråd og Kunstnernes felles paraplyorganisasjon Kunstnernettverket mener at et arbeidsstipend skal ligge på gjennomsnittlig 50 % av en vanlig inntekt.

På dette nivået mener vi at både kommunale og fylkeskommunale stipender i vår region bør ligge. NK-Sør og NBK-A mener også at det er spesielt viktig å oppdatere stipender som ligger på et fast kronebeløp og har gjort det over tid. Har man slike stipender i de lokale porteføljene bør disse nå sikres en årlig lønnsvekstmekanisme, slik at verdien ikke forringes år for år. Vårt forslag er å binde det til gjennomsnittlig

årslønnsvekst i regional/kommunal sektor.

Regneeksempel:

- Stipendbeløp på kr. 100 000,- har stått stille siden 2005.
- Det ville i dagens kroneverdi egentlig utgjøre kr. 130 000,-.
- Regner man med årslønnsveksten vil tallet være kr. 159 683,- i 2019.⁶

Dersom stipendet ikke er bundet til en prisjustering, blir altså stipendets kronebeløp markant mindre verdt år for år.

Arbeidsstipend og prosjektstøtte er grunnleggende ulike typer støtte og krever to ulike former for søknadsutforming: Arbeidsstipend søkes på grunnlag av hele kunstnerskapet til nå, samt helhetlige planer for videreutvikling av kunstnerskapet. Det skal ikke leveres budsjett og det trengs ikke å rapporteres om i etterkant.

I en søknad om Prosjektstøtte søkes det om ett gitt og fremtidig prosjekt, det leveres detaljert budsjett med søknaden og rapport leveres inn etter endt prosjekt. Det bør gjøres tydeligere i søknadsskjemaenes utforming hva som er forskjellen mellom de to formene for støtte. Prosjektstøtte og mindre reisestipender kan være mindre summer, fra en fastsatt pott hvert år.

Å jobbe for å sikre kunstnerne lønn for arbeid, ved å sikre honorar og vederlag er en prioritert sak for NBK-Agder og NK Sør-Norge. Vi håper at kommuner og fylke tar dette på alvor og i praksis viser i sine retningslinjer for søkere hvordan dette kan oppnås. Dette kan gjøres på enkelt vis, ved å legge inn en post som heter «Honorar til kunstner/kunstnere» i søkebudsjettet i veiledningen.

“

Stipendbeløp på kr. 100 000,- som har stått stille siden 2005, ville hatt en reell verdi pålydende kr. 159 683,- i 2019.

Tiltaksforslag

• Et ettårig arbeidsstipend bør følge statens satser. For 2019 er satsen kr. 268 222,-

• Alle regionale og kommunale stipender bør bindes til en lønnsvekstregulering lik gjennomsnittlig årslønnsvekst i regional/kommunal sektor for øvrig.

• Når det søkes prosjektstøtte bør det oppfordres til å legge inn honorar til kunstner.

• At man på fylkes og kommunalt nivå benytter samme begrepsbruk som Norsk Kulturråd; Arbeidsstipend (AS) og Arbeidsstipend for Yngre Kunstnere (ASY), samt Prosjektstøtte.

• Kunstnere skriver og utvikler flerfoldige søknader i året til mange forskjellige instanser. Det vil være meget tidsbesparende om fylket og kommunene hadde samme formkrav utviklet av Kulturrådet. Disse utvikles og forbedres ofte fra år til år, så det er viktig at man gjør årlige avsjekk i formkravet.

• Fylket og kommunene bør vurdere om de sammen tar kontakt med Kulturrådet for å se på mulighetene å koble seg på samme Kulturrådets søkerportal. Det vil si, vi anbefaler at fylkene/kommunene justerer sine søknadsfrister til Kulturrådet sine, og at kunstnerne kan bruke samme portal og søknad til å søke kulturrådet, fylket og kommunene.

• Honorar til juryarbeid i forbindelse med Ung Kultur Møtes (UKM) bør følge satsene til Den kulturelle skolesekken (DKS). Rapportskrivning/juryens uttalelse bør følge satsene Nasjonalmuseet gir til lignende arbeid.

• Satsning på stipendpolitikk inkluderes i fylket og kommunenes kulturstrategier.

Noter

⁶ Kalkulator for inflasjons og lønnsutvikling : <https://www.smartepenger.no/kalkulatorer/937-inflasjons-og-lønnsutvikling>

Fra åpningen av «Stipendutstillingen 2019» ved Agder kunstsenter

“

For å nå de flotte målsetningene i Regionplan Agder 2030, vil Agder kunstsenter spille en avgjørende rolle.

Kunstsentrene i ny regionstruktur

Med sin kunstnerstyrte struktur er kunstsentrene viktige regionale arenaer for visning, formidling, salg og faglig utvikling samt som ressurs på områder som formidling, prosjektledelse og kunst i offentlig rom.

Kunstsentrene i Norge får driftsmidler fra både fylkeskommuner og kommuner. Kunstsentrene i Norge skriver selv i sin årsrapport: «Kunstsentrene er åpne for alle, de er viktige regionale møtesteder for barn og unge, skolen, utdanningsinstitusjoner, andre kunstinstitusjoner, kunstnere, kunsthåndverkere, profesjonelle på kunstfeltet og et øvrig sammensatt og kunstinteressert publikum.» Det finnes mye god informasjon om kunstsentrene på KiN nettsider, blant annet i årsrapportene.

Regionplan Agder for 2030 tegner dette bildet av kulturlivet i 2030: "I 2030 er Agder internasjonalt kjent som en nyskapende og mangfoldig kulturregion med en kunnskapsbasert kulturpolitikk. Frivillig og offentlig sektor, academia og næringsliv samarbeider målrettet for å styrke forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid, og eksperimenterer

med nye samarbeidsformer i regionen, nasjonalt og internasjonalt. Samarbeidet har utløst kulturens potensial for å skape regional stolthet, sosial inkludering og økonomisk utvikling."⁷:

For å få realisert alle disse flotte målsetningene, er det viktig å satse på kompetansesentrene i regionen. Agder kunstsenter vil i så måte spille en avgjørende rolle. AKS gir det regionale publikum tilgang på kvalitativt god samtidskunst, og tilbyr samtidig gode og svært tiltrengte visningsmuligheter til kunsthåndverkere og billedkunstnere på Agder. I tillegg er AKS et kompetansesenter som både kunstnerne, institusjonene og det offentlige benytter seg av for å innhente kunnskap og rådgivning om det meste som rører seg i feltet, både høyt og lavt.

Tiltaksforslag

• For at Agder kunstsenter skal nå bredere ut i fylket og kommunene, er det viktig at kunstsenteret blir styrket. Slik det er i dag er Agder kunstsenter et av sentrene som mottar lavest tilskudd, men har størst aktivitet.

• kunstsenteret bør styrkes i regionen, fordi de med sin kunstnerstyrte struktur er viktige regionale arenaer, de innehar de faglige ressursene på områder som formidling, samarbeid med det offentlige, prosjektledelse og arbeid med kunst i offentlig rom.

• For å styrke aktiviteten og tilhørigheten i det som har vært Aust-Agder bør Agder kunstsenter tilføres tilskudd som går til å etablere en underavdeling eller aktivitet i en stor by i tidligere Aust-Agder.

• Agder kunstsenter har som mål å samarbeide med alle kommuner på Agder. Da er det avgjørende at alle kommunene også bidrar med tilskudd til AKS.

• kunstsenteret inkluderes i fylket og kommunenes kulturstrategier.

Noter

⁷<http://www.regionplanagder.no/planer-og-strategier/regionplan-agder-2030/>

Kunstens bidrag og forutsetninger for blomstring

Med sammenslåingene har Agder og kommunene nå en gylden mulighet til å forbedre og samordne strukturer i kulturpolitikken. Vi må tenne lyset for å se bredden og potensialet som allerede finnes.

Den nye kulturelle makten er et åsted for diskusjoner og nye grep som nå kan forandre vårt samfunn og gi kunsten premisser som vil berike våre lokalmiljøer og region. Det er nå vi kan bygge opp kunst og kunstnere som vi kan ta med inn i en ny tid. Dette må speiles i det nye samfunnets representasjon i økonomi og kanon. Tiden er inne!

Her er et sitat fra rapporten ofte omtalt som «Kunstnerøkonomiutredningen» eller «Skarsteinutvalget», nemlig Kunstens autonomi og kunstens økonomi – Skarstein, Tisdal, Gundersen (2015)⁸.

«Kunst er en skapende kraft i et demokratisk samfunn, en viktig forutsetning for kunnskap, korrektiv og dialog med samfunnsutviklingen og som en del av forutsetningen for debatt i det offentlige rom.

Kunst er også viktig for den enkeltes opplevelse og dannelse. Derfor er friheten til å skape kunst grunnleggende. Derfor er kunstens autonomi viktig.

Det pekes på at vi trenger et mangfold av kunst og kunstneriske ytringer. Mangfold skapes blant annet av etterspørsel. Både markedet og publikum bidrar derfor til mangfold. I et lite land som Norge kan likevel ikke markedet, enten det er privat eller offentlig, alene regulere stort nok mangfold – eller sikre plass for den kunsten som utfordrer og som er en viktig del av mangfold og ytringer.

Forutsetningen for å ha et mangfold av kunstneriske ytringer og kunstverk er at den enkelte kunstner kan leve av sin kunst og kunstfaglige kompetanse. En kunstpolitikk må finne balansen mellom marked og stimuleringsiltak, sørge for en helhetstenking hvor betaling for kunstverket må være et integrert element i et helhetlig stimuleringsystem for kunst. Det vil si å finne balansen mellom kunstens autonomi og kunstens økonomi.»

Kartlegging viser at det viktigste man kan gjøre nå for å sikre gode vilkår for kunstnere og kunstarenaer over hele landet, etter regionreformen, er at alle regioner og kommuner vedtar en Kulturplan. Kun 36 % av Norges kommuner har egen kulturplan⁹.

Kunstnerpolitikken må adresseres med egne punkter og vilkår for visningssteder og andre arenaer for samtidskunst som kunstnerdrevne visningssteder, kunsthaller, kunstsentre og kunstforeninger må få bedre vilkår enn hva de har i dag. Kunstnerne må få vederlag, honorar og produksjonsutgifter når de stiller ut på visningsarenaer som primært driver med formidling og ikke salg. Vi trenger et nasjonalt løft på kunstnerøkonomien som følge av kunstnerisk aktivitet ved utstillinger og her må kommunene og de nye regionene med å løfte!

Tiltaksforslag

• Alle kommuner på Agder bør utvikle og vedta egen kulturplan tilpasset lokale forhold.

• Dialog er det viktigste verktøyet vi har for å fortsette utviklingen av kunstscenen på Agder. Kunstnerorganisasjonene ønsker å invitere til årlige møtepunkter med kultursjef, kulturdirektør og rådgiver i region Agder samt Kristiansand og Arendal kommune, med åpen agenda.

Noter

⁸ <https://www.regjeringen.no/contentassets/88795435d5904390918338514afcdcf4/kunstnerokonomi-utgreiing-28jan2015.pdf>

⁹ <https://www.telemarkforskning.no/kartlegging-av-kommunal-kultursektor/>

“

Kun 36 % av Norges kommuner har egen kulturplan.

En kunstners studio. Foto: Erik Pirolt

Fellesverksteder: innovasjon, teknologi og bærekraft

Et fellesverksted kan bli en tverrfaglig møteplass som inkluderer teknologi og innovasjon. Det bør også avholdes kurs og være et sted man kan reparere klær, verktøy, utstyr og andre ødelagte ting.

Mange billedkunstnere og alle kunsthåndverkere jobber med kunsthåndverk, det vil si materialbasert kunst. De aller fleste har behov for gode verksteder for å kunne utøve sitt kunstnerskap.

Verkstedsløse og innkjøp av utstyr er en stor utgift for et kunstnerisk enkeltpersonforetak. Kunsthåndverkere har oftest behov for en rekke fasiliteter som våtrom, avtrekk, trefase strømtilgang, store arbeidsarealer og mye verktøy og utstyr. I løpet av de siste ti årene har den teknologiske utviklingen akselerert også i håndverksfagene og mange benytter seg av laserskjærere, 3D-printere, digitale tekstilprintere, tuftemaskiner, vannskjærer, osv. Dette er utstyr som passer i større verkstedsfelleskap.

I Sverige har Konstnärnes Kollektivverkstad eksistert i mer enn 40 år og er etablert i flere svenske byer og tettsteder. De får både statlig og kommunal støtte.

I Trondheim samarbeider billedkunstnere, kunsthåndverkere, kunststudenter, folk fra arkitektutdannelsen ved NTNU og andre aktører om å omgjøre et sentralt og delvis fredet kaianlegg til en spennende bydel med kunstproduksjon, småskalaproduksjon, verkstedsutsalg, alternativ byggeskikk, kunstnerboliger, atelierer og fellesverksted. Vi tror dette kan bli en svært viktig pilot for denne type stedsutvikling med kunstproduksjon innvevd. Les mer om BREISIA i rapporten Nordøstpassasjen Rapport 2018¹⁰.

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Innovasjon, teknologi og bærekraft er viktige stikkord for det videre arbeidet. Kunstnere kan også bidra i dette arbeidet, med nytenking og samarbeid. Særlig punkt 9 Innovasjon og Infrastruktur, mål 11 Bærekraftige byer og samfunn og mål 12 Ansvarlig forbruk og produksjon, her kan kunstnerene ta grep hver enkelt og

i felleskap.

Det ligger store muligheter i forhold til teknologi og innovasjon i vår region, gjennom for eksempel mellom kunstnerne i regionen og UiA, kanskje særlig campus Grimstad. Her burde man kunne iverksette åpne arrangementer i skjæringspunktet kunst/teknologi og se om man på denne måten kan hjelpe folk å møtes og snakke sammen. Kunstnere og ingeniører kan holde korte presentasjoner av sitt arbeid og interessefelt, det kan arrangeres en innledende workshop og det kan opprettes søkbare milder for samarbeider og prosjekter som går på tvers av fagfeltene.

Vi registrerer at regjeringen skriver i Granavolden-plattformen at de ønsker «større samling av kompetanse i klyngemiljøer i alle deler av landet». Gode fellesverksteder kan være et virkemiddel for å få til dette. Prosjekter som BREISIA, men også i mindre skala, bidrar til stedsutvikling og stimulerer til en bredde av kunstfaglige næringer. Det bør derfor gis tilskudd fra regionale ordninger. Det er også en mulighet for steder eller regioner som ønsker å profilere seg på å ivareta stedstilknyttede historiske materialer eller teknikker og ser verdien av å ivareta immateriell kulturarv samtidig som det tilrettelegges for en moderne sambruksmodell slik fellesverksteder er.

I Kristiansand ble det etablert et slikt fellesverksted i privat regi. Stedet hadde navnet Makerspace, ble etablert i 2017 og var åpent for både amatører, kreative og profesjonelle kunstnere. Makerspace var et imponerende tilbud i 800 kvm stort lokale, med mange flotte maskiner, masse kurstilbud og svært hyggelige og kompetente ansatte, midt i Kristiansand sentrum. Deres side på Facebook har i skrivende stund 3500 følgere.

Flere kunstnere benyttet seg av stedets fasiliteter. I 2019 ble det allikevel klart at det ikke var mulig for Makerspace å overleve økonomisk. Grunnen var blant annet at stedet var avhengig av medlemmer som betalte månedsleie. Kunstnere har gjerne egne atelierer, og deres behov er gjerne prosjektbasert. Det

vil si at de heller vil leie seg inn i kortere perioder. Dette var ikke forenelig med den økonomisk modellen til Makerspace, i privat regi. Selv om tilbudet var meget godt og meget ønsket, gikk det likevel ikke. Ofte er høy husleie hos private utleiende en problematisk del av det å drive egen bedrift og virksomhet i regioner med varierende og sesongbasert grad av befolkningstetthet, noe som kjennetegner Agder. Derfor er det viktig med kommunale og fylkesmessige støtteordninger.

Norsk kulturråd har en støtteordning som er øremerket utstyr til fellesverksteder.

Siden de ikke fullfinansierer, vil fylkeskommunale/kommunale støtteordninger være essensielle for å kunne realisere etablering av fellesverksteder.

Et fellesverksted bør være et sted som knytter sammen tverrfaglige yrker og samarbeid som for eksempel teknologi og innovasjon. Et Fellesverksted bør også holde kurs og være et sted der publikum kan komme og reparere klær, verktøy, utstyr og andre ødelagte ting. Agder kunstsenter kan påta seg dette som en driftsoppgave dersom det følger med nye midler.

“

Agder har et stort potensiale i å kombinere teknologi, innovasjon, kunstnerne og UiA, spesielt campus Grimstad.

Tiltaksforslag

• Regionen og kommunene bidrar til opprettelse av fellesverksteder.

• Regionen har søkbare midler som kan støtte opprettelse og drift av fellesverksteder etter modell som åpner for mangfoldig bruk.

• Det initieres samarbeid mellom fagfeltene kunst og teknologi på universitetsnivå. Det opprettes søkbare midler for kunstprosjekter som går på tvers av fagfeltene kunst og teknologi.

Noter

¹⁰ Rapporten ligger her: <https://drive.google.com/file/d/1B6JyXE7QwM-XZ-zAELqfkyGGUf8lh8/view>

Kunst i offentlig rom

Offentlig kunst kan gi stemme til andre enn de som vanligvis blir hørt i offentligheten og synliggjøre mangfoldet av ytringer og uttrykk som preger samtidskunsten.

I Tromsø har de endret litt av måten de arbeider på, her bruker de nemlig kunst som byutvikling! Dette inkluderer et tverrfaglig samarbeid mellom kultur, park og vei og byutvikling. Park og vei har for eksempel lagt inn i anbudene sine at de skal ha kunstnere med i teamet i utviklingen av offentlige parkområder. I slik planlegging blir det fort mye snakk om detaljer på bygg, konstruksjoner, veidekke og konteksten rundt. Kunstnere kan tilføre andre aspekter i utviklingen enn kun de praktiske; nemlig menneskelige aspekter. Kunst kan brukes til å skape en annen, spennende dynamikk i kommunen og belyse nye sider.

Kunst i offentlig rom gjør at alle i samfunnet har et mer eller mindre bevisst forhold til samtidskunsten, da alle nesten daglig møter visuell kunst på sin arbeidsplass eller skole, på sykehus, rådhus, omsorgsboliger, barnehager eller andre offentlige bygg og i uteområder.

Etableringen av Kristiansand kommunes kunstfond bør fremheves her. Dette er en viktig og god satsning for kunst og kultur i Kristiansand og vil bidra til økt kvalitet og økte midler til kunst i offentlig rom.

Farsund og Lista har også vært gode på å satse på kunst i offentlig rom, både temporære og faste prosjekter. I Farsund sin kulturplan for 2019-2022¹¹ har de som mål at Farsund skal forbindes med gatekunst, de vil derfor videreføre sin plan om gatekunst. I tillegg har de som tiltak å opprette et utsmykningsfond der 1,5 % av årlige investeringer settes av til innkjøp, drift og vedlikehold av kunst.

Farsund skal også samarbeide med gallerier og kunstnere om nye kunstprosjekter i landskapet. Farsund vil tilrettelegge for kommunens kunstnere og tiltrekke nye kunstnere til kommunen, blant annet ved å stimulere unge talenter gjennom tilskudd til aktiviteter og etablering av fellesarealer for kunstnere. Her har blant annet galleriet Kunstpunkt Lista blitt etablert.

I 2019 begynte Arendal kommune for første gang å gi tilskudd til Agder kunstsenter. Kommunen satses nå på et permanent utendørsverk i forbindelse med ny kulturskole og har nylig inngått et flerårig samarbeid med Agder kunstsenter om temporære kunstprosjekter i Arendal.

Ifølge kulturindeksen¹⁴ er 70 % av befolkningen positiv til kunst i det offentlige rom. Sterke regionale fagmiljøer er avgjørende for å stimulere til flere og større oppdrag innen kunst i offentlig rom regionalt. Slike fagmiljøer har en pådriverrolle for utvikling av lokale kulturstrategier og er en faglig ressurs for små og store kommuner. Dette er spesielt viktig for de mindre kommunene. Slike fagmiljøer kan også samarbeide med det private næringslivet.

Hvis vi skal nevne et eksempel til inspirasjon er Trondheims modell er svært vellykket, og har gitt store resultater i regionen, spesielt knyttet til uterom i byen. I Trondheims ordning avsettes 1,25 % av kommunens totale investeringsbudsjett til kunst i offentlige rom. Disse midlene kan brukes på tvers av byggeprosjekter, i uterom, til forvaltning og formidling.» Les mer i Rambølls evaluering av KORO fra 2015¹⁵.

Det er ofte kunstnere som er kunstfaglige prosjektledere, selv om det i den senere tid har blitt åpnet for at slike oppdrag også kan bli utført av kunsthistoriske eller private firmaer. NK-Sør og NBK-A mener det er viktig at det faktisk er kunstnere som brukes som kunstfaglig prosjektledere, spesielt på det fylkeskommunale og kommunale plan. Bakgrunnen for dette er at kunstnerne ofte har tid og mulighet til å påta seg slike tidsbegrensede oppdrag ved siden av sitt kunstneriske virke. I tillegg gjør slike oppdrag at kunstnerne får inn lønn, noe som bidrar til at de faktisk har økonomisk mulighet til å fortsette sin satsning på eget kunstneriske virke. Å bruke kunstnere som kunstfaglige prosjektledere er et viktig supplement for å understøtte kunstnerne slik at de har råd og mulighet til å jobbe og satse som kunstnere i regionene.

For å kvalitetssikre prosessene når kunst skal anskaffes til offentlig rom, er det veldig viktig at kommunene og fylket i økt grad benytter seg av kunstfaglige prosjektledere, også på bakgrunn av at arbeidsmengden antageligvis vil øke i tiden som kommer, gitt regionens økte størrelser og ambisjoner innenfor kunstfeltet. Gjennom å fordele oppdragene på forskjellige kunstfaglige prosjektledere sikrer man også økt utvalg av kunstuttrykk i og med at de forskjellige kunstfaglige prosjektlederne har forskjellige preferanser og nettverk.

Kunst i offentlig rom av Mette Stausland ved Universitetet i Agder. Foto: Alf Georg Dannevig

“

I Tromsø har for eksempel Park og vei lagt inn i anbudene sine at de skal ha kunstnere med i teamet i utviklingen av offentlige parkområder.

Tiltaksforslag

- Regionale fagmiljøer styrkes som faglig ressurs i arbeidet med å bistå regioner, kommuner og det private næringslivet ved bestilling av oppdragskunst.

- For å styrke fagmiljøene oppfordres regioner og kommuner til å benytte seg av kunstfaglige prosjektledere i prosessene rundt anskaffelser av kunst til offentlig rom.

- Fylket og kommuner bruker kunstfaglige prosjektleder som tilbys gjennom Agder kunstsenter. Dette vil være med på å sikre tilbudet fra Agder kunstsenter samt å støtte opp under det kunstfaglige miljøet og ekspertisen i regionen.

- Prosentatsen til tilskudd til Kristiansand kommunes kunstfond bør økes. Satsen bør ligge på 0,5 %, men et nytt minstemål bør etableres på 0,3 %.

Noter

¹¹ <http://farsund.kommune.no/om-farsund/nyhetsarkiv/5366-kulturplan-og-kulturminneplan>

“

Kunstnerne er ofte aktive i lokalsamfunnet.

Kunstner- politikk som stedsutvikler

Innen 2030 skal Agder ha den høyeste tettheten av kunstnere og kulturarbeidere i landet, utenom Oslo. Hvilke føringer gir dette, og hva kan disse yrkene tilføre den enkelte kommune?

Tiltaksforslag

- Tilgang til subsidierte atelierplasser i alle kommuner på Agder av en viss størrelse, helst med langtidskontrakter.

- Tilgang til større fellesverksteder i de største kommunene på Agder med fasiliteter for å jobbe med f.eks. keramikk, tre, metall, tekstil eller glass. Eksempelvis Kristiansand og Arendal.

- Satse på etablering av flere residencies på Agder. Fullføre etableringen av residency på Lista.

- Residencies inkludert arbeidsstipend og utstillingsplass gir kunstnere mulighet til å bli kjent med et sted og et lokalsamfunn. Et godt arbeidsopphold kan føre til et valg om å bosette seg permanent.

- Arendal og Kristiansand kommune bør gå sammen om å etablere en gjestekunstnerleilighet i utlandet for Agderkunstnere. Leiligheten bør leies, og man bør inngå langtidskontrakter på minimum fem år. Billedhoggerforeningen og Bergen kommune har ordninger man kan se på.

- Lokale stipender, særlig arbeidsstipender gir rom for fordypning og konsentrasjon til eget arbeid. Dette er det vi kaller kunstnerens «grunnforskning».

- Gallerier og andre visningsarenaer er viktig både for kunstnere og for lokalsamfunn. Samtidig sliter mange sørlandsbyer og sentrum med tomme butikklokaler. Her kan kommunene og fylket gå sammen med gårdeiere og handelsstander med prosjekter som sikrer kunstnerisk liv i de tomme lokalene, enten permanent eller temporært. Tomme lokaler er ikke bra for verken stedet eller selvfølelsen til stedets innbyggere.

Den imponerende målsetningen finner vi i «Regionplan Agder 2030»¹². Dette er nok en utfordring som kan møte motbør blant en del, men vi håper befolkningen og politikere i fylket og kommunene ikke kun ser for seg masse utgifter. En slik satsning kan gi store fortjenester i alle samfunnslag, men dessverre er ikke effekten av kunst like målbar som andre økonomiske investeringer. En satsning på kunst og kultur bør sees på som en investering i befolkningens fysiske og psykiske infrastruktur.

«Kunst gir opplevelse, mestring og kunnskap. Estetisk kulturell grunnkompetanse gir bedre livskvalitet. Forskning viser at de som får utfolde seg gjennom kulturelle aktiviteter gjør det bedre i andre skolefag. Kultur har både en intellektuell og en emosjonell dimensjon som styrkes gjennom kulturskolen.»

Sitatet er hentet fra Farsund kommune sin kulturplan for 2019-2022¹³.

Både større og mindre steder har godt av en sammensatt befolkning. For NK-Sør og NBK-Agder er det et mål at det skal være godt å bo og arbeide som kunstner i hele vår region, både i bygd og i by.

Dersom regionen ønsker å ha fastboende kunstnere som aktive deltakere i (lokal) samfunnet og bruke kunst og kultur som en drivkraft i samfunnet, og for eksempel inkludering, må det jobbes med å tilrettelegge for at kunstnere bosetter seg i hele regionen.

Det finnes allerede mange gode eksempler på eksisterende tiltak i regionen. Prosjektrom i Kristiansand,

atelierer på Odderøya, Kristiansand kommunes gjestekunstnerordningen. Det er kommunale atelierer i Lillesand og kommunale atelierer i Søgne. Risør kommune har aktivt støttet kunstmiljøet i Risør siden 70-tallet, blant annet med et ett årig arbeidsstipend med atelierplass i Kunstparken, noe som har ført til at flere kunstnere har etablert seg i byen, til og med kunstnere fra utlandet. Risør har nå avviklet sitt stipend.

Kunstnerne er ofte aktive i lokalsamfunnet og kan bli en ressurs lokalt som ansatte i kulturskolen, bidragsyttere i DKS, representanter i fagutvalg, kursholdere, samarbeidspartnere for det frivillige kulturlivet osv. Mange festivaler og markeder er også startet av lokale kunstnere.

Kunsthåndverkere og billedkunstnere er som kunstnergruppe bosatt mer spredt i landet enn andre kunstnergrupper. Tilgang på arbeidslokaler, produksjonsmuligheter, stipender og mulighet til å jobbe innen DKS og kulturskoler, eller fordype seg i lokale materialer og håndverkstradisjoner kan være utslagsgivende for valg om etablering. Ved å ha regionalt fokus på disse områdene vil regionen framstå som attraktiv for flere yrkesutøvende kunstnere.

Ofte foretrekker kunstnere å kunne sette sitt preg på og å tilpasse sin arbeidsplass, så atelierene og verkstedene trenger ikke nødvendigvis å være oppusset og tilrettelagt, så lenge det eventuelt finnes noe økonomisk tilskudd til å utføre utbedringer dersom det er behov. Ofte foretrekker kunstnerne et tomt skall de selv kan fylle med innhold.

Noter

¹² <http://www.regionplanagder.no/planer-og-strategier/regionplan-agder-2030/>

¹³ https://www.farsund.kommune.no/phocadownload/Farsund/Kunngj%C3%B8ringer/Kulturplan/FarsKom_Kulturplan_2019-22.pdf

«En abonnent på Aftenposten» av Oda Krogh, 1887 • Nasjonalsmuseet • Foto: Sørlandets kunstmuseum

Sammenstående ordninger i nye regioner

Når det ligger gode prinsipper til grunn for en ordning, vil det være gunstig å overføre denne til hele den nye regionen.

Når to eller flere fylker slås sammen til en ny region er det viktig for oss som fagorganisasjoner at de gode ordningene som eksisterer i de ulike fylkene ikke forsvinner.

Vi foreslår derfor at man benytter "beste praksis" som utgangspunkt

for å allmenngjøre ordningen til hele den nye regionen. Det kan være at det eksempelvis er en bedre stipendordning i ett fylke enn et annet, eller at det er en mer robust ordning for kvalitetssikring av kunst i offentlig rom.

Tiltaksforslag

- Det er viktig at kunstnerne i regionen ikke mister tilgang til ordninger etter sammenslåingene. «Beste praksis» bør gjelde, slik at det er den gunstigste ordningen som velges dersom to eller flere ordninger skal omgjøres til en.

Likestilling og mangfold i kulturlivet

I kulturlivet, som i politikken: Alt er ikke likestilt enda. Ubevisste strukturer hindrer likestilling, og manglende kunnskap om disse, hindrer endringer.

Vi ønsker oss en prosessuell tilnærming med kartlegginger og bevisstgjøring, utvikling av tiltak og langsiktige strategier, en systematisk bedring av likestilling og mangfold, inn i kunstplanene for kulturlivet.

Kunnskap om kunstsamlinger og andelen menn og kvinner i disse er viktig. Sørlandets Kunstmuseum gjorde for noen år siden et prisverdig arbeid da de gjennomgikk egne samlinger.

I modernismen er det flere eksempler på at kvinnelige kunstnere var viktige og gjorde nybrottsarbeid i sin samtid, men at de samme kunstnerne har blitt utelatt og oversett i ettertiden.

Forbigåelser og usynliggjøring er normen, snarere enn unntaket. Tallenes tale er klar: I 2014 var kvinneandelen i kunstutdanningene på 53 %. Samtidig var kvinneandelen blant professorer og dosenter innenfor kunstfagene kun på 28 %. Og av 40 professorer som var 60 år eller eldre i 2014, var 93 prosent menn¹⁴.

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. FNs bærekraftsmål nr. 5 Likestilling mellom kjønnene og bærekraftsmål nr. 10 Mindre ulikhet, er viktige i den videre utviklingen av samfunnet vårt på akkurat dette området.

Kunsten må selv ta tak, men også det offentlige bør se på egen praksis. I Norge har det offentlige en stolt rolle som forkjemper for lik behandling. 72 % av Norges kunstnerbefolkning var kvinner i 2013. I museenes samlinger, i innkjøp av kunst i offentlig rom og i tildelinger av stipender bør dette også gjenspeiles. Ikke bare i Norge, men på verdensbasis er tallenes tale dyster lesning¹⁵. Det er viktig at både formidlingsinstitusjoner, undervisningsinstitusjoner og det offentlige skaffer seg overblikk over situasjonen slik den er idag. Kunnskap om tildelingsprosenter og pengestrøm bør innhentes og gjennomgås med et nytt blikk.

Tiltaksforslag

- Regionale og kommunale kulturstrategier for kultursektoren må inneholde analyser, strategier og planer for forankring og videreutvikling av likestillingsprinsippet på både regionalt og kommunalt nivå.

- Det offentlige bør ha overblikk over egen praksis i form av innhenting av konkret statistikk over egne tildelinger og søke å ha bevisste holdninger rundt dette emnet i sitt arbeid med kunst og kultur.

- Fylket og kommunene bør øremerkes midler til egne kunstprosjekter målretta mot innvandrere. Her er Agder Kunstsenter en naturlig samarbeidspartner.

Noter

¹⁴ <https://www.nifu.no/news/hoyest-kvinneandel-i-hoyere-kunstutdanninger/>

¹⁵ <https://politiken.dk/kultur/art7397777/M%C3%A6nd-sidder-p%C3%A5-98-procent-af-verdens-indk%C3%B8b-af-kunst>

Den kulturelle skolesekken: DKS

“

64 % av tippemidlene går til idrett. Kun 18 % går til kultur.

Den kulturelle skolesekken finansieres hovedsakelig gjennom en andel av tippemidlene. I dag er det en stor skjevfordeling til fordel for idrett.

Prinsippene om "beste praksis" gjelder ikke minst for DKS området. Det er særs viktig at faglig kompetent kvalitetssikring og produksjon ivaretas og eventuelt styrkes med fagfolk på alle DKS sine fagområder. Det er også vesentlig for samtlige kunstnergrupper, herunder billedkunstnerne og kunsthåndverkerne, at honorar og vederlag avtales og utbetales (som et minimum) i samsvar med bransjestandard på feltet. Det er viktig at dette kvalitetssikres både på fylkes og kommunenivå. Dette vet vi at fylket og Kristiansand kommune gjør, og vi håper andre kommuner lar seg inspirere av dette gode arbeidet.

Ny landsdekkende nettportal for DKS vil gjøre innmelding av prosjekter, bestilling og administrering av DKS enklere og kan frigi midler til å bruke på økte mengder DKS inn i skolen. Verdien av kunst i skolen er udiskutabel, i følge nettserien Kunzt bruker Finland 80 % kunst og håndverk, integrert i undervisningen. Samtidig som de stadig ligger helt i toppen av PISA-undersøkelser¹⁶.

Det er bra å få en landsdekkende nettportal, men vi håper også man fortsetter å bruke lokale kunstnere. I tillegg til å styrke det lokale kunstmiljøet er dette kortreist og miljøvennlig og følger også FNs bærekraftsmål. Både Vest Agder og Aust Agder fylke har lenge satset på DKS og tilbudet til skoleelever i vår region er veldig bra. Hvis fylket og kommunene ønsker å satse ytterligere på DKS vil vi foreslå at det for eksempel settes av beløp til produksjon av nye DKS-turneer.

Det kan være kostbart for kunstnere å skape egne DKS-produksjoner. Dersom man bruker fylkenes ressurser og spisskompetanse på DKS-feltet til å støtte (lokale) kunstneres prosess med å skape gode turnerende produksjoner kommer dette både barna i regionen og kunstnerne til gode.

«Hvis vi skal få en endring for de estetiske fagene må vi kreve at fagene er en del av samtalen, at de snakkes om, ikke bare når det nærmer seg FN-dagen eller en skoleavslutning. Vi må snakke om hva fagene kan gjøre for barnas utvikling, hvor viktige de er. Min opplevelse er at estetiske

fag ofte ses på som «avbrekksfag», «hobbyfag», eller i beste fall fag som skal bidra til overlevering av kulturarv»,

uttaler Ulrika Bergroth-Plur, daglig leder i Musikk i skolen (MiS) i en artikkel på MusikKultur.no. Hun fortsetter:

«Politikernes glansbildeord om de estetiske fagene må følges opp. Forståelsen for fagenes betydning eksisterer i styringsdokumenter, men i praksis har de lav status»,

Det er veldig viktig at fylke og kommuner i Agder følger honorarsatser og øvrige vilkår for DKS i henhold til nasjonal fremforhandlede bransjestandarder. KS (Kommunenes Sentralforbund) og CREO (Musikernes fellesorganisasjon, tidligere MFO) har inngått en rammeavtale ASA 4401 om vilkår for oppdragstakere i Den kulturelle skolesekken (DKS)¹⁷.

KS har anbefalt fylkeskommunene og kommuner å legge rammeavtalens vilkår til grunn ved inngåelse av den individuelle avtalen med oppdragstakere i DKS. Avtalen er rettferdig og balansert fremforhandlet, den sikrer begge parter og gir forutsigbarhet for både oppdragstaker og oppdragsgiver.

Det er svært positivt at trenden med reduksjon av estetiske fag i skolen ser ut til å være i ferd med å snu, denne trenden er det viktig å styrke videre. Kunst og kultur bør integreres i alle fag (jfr. Finland). Her kan DKS spille en viktig rolle (ved å aktivt oppfordre kunstnere til å tenke ut løsninger som kan prøves ut).

Et godt eksempel på slik praksis er Søgne kunstlag sitt samarbeid med Søgne kommune om årlige kunstprosjekter i 8. trinn, som resulterer i en utstilling på kultursenteret Søgne gamle prestegård. Det er også viktig for landsdelens kulturpolitikere å jobbe for å øke andelen midler fylket mottar fra Kulturdepartementet. Midlene som blir brukt på DKS er tippemidler. Disse fordeles i en fordelingsnøkkel som pr 2019 ser slik ut: 64 % går til idrett, 18 % til kultur, 18 % til humanitære formål, og 6,4 % går til helse og rehabilitering. Her får kultur mye mindre midler enn idrett, noe som burde rettes opp i, helst

bør ca 30 % gå til kultur. For 2019 fordelte regjeringen 805 millioner i spillemidler til kulturformål. Idrettsformål fikk hele 2861 millioner fra de samme midlene. Det ble altså fordelt over to milliarder mer til idrettsformål enn til kultur.

Kultur- og likestillingsministeren uttaler at «spillemidlene er en bærebjelke for norsk idrett og et viktig bidrag til et fysisk aktivt samfunn». På samme måte som idretten er viktig for befolkningens fysiske velvære, kan tippemidlene for kunst og kultur settes i sammenheng med samfunnets psykiske helse.

I 2014 la regjeringen frem sin handlingsplan for forebygging av selvmord og selvsykning. Dessverre

viser tall for 2018 at 674 mennesker tok sitt eget liv i Norge. Det tilsvarer nesten to mennesker hver dag, og er en økning på 123 skjebner eller også hele 18 %.¹⁸

Kunsten kan brukes til å bearbeide vårt indre følelsesliv, både som utøver og mottaker. DKS er en viktig – og i noen tilfeller også eneste – inngangsportale for våre unge. Det er på tide å øke spillemidlene og satsningen på kunst og kultur! Her kan politikere i fylket og kommunene være med å legge press.

Tiltaksforslag

- Det legges til rette for å støtte produksjon av nye DKS-turneer i fylket. Dette finansieres gjennom tildelte tippemidler.

- Fylkeskommunen og kommunene bør invitere regionens kunstnere til årlige seminarer der det belyses hva slags tematikk eller hvilken type kunstuttrykk som mangler eller savnes i DKS-tilbudet. På denne måten kan man få mer aktuelle og nyttige DKS-tilbud, og kunstnerne slipper å bruke unødvendig tid og ressurser på å skulle utvikle tilbud som ikke er aktuelle.

- Fylkeskommunen og kommunene oppfordres til å følge honorarsatser og alle andre øvrige vilkår for DKS i henhold til nasjonal fremforhandlede bransjestandarder. KS (Kommunenes Sentralforbund) og Musikernes fellesorganisasjon (MFO) har inngått rammeavtale ASA 4401 om vilkår for oppdragstakere i Den kulturelle skolesekken (DKS). Alle kommuner på Agder samt Agder fylkeskommune bør vedta å slutte seg til denne.

- DKS-ordningen inkluderes og/eller styrkes i fylkeskommunen og kommunenes kulturstrategier med fokus både på tilbudet ut til skolene og på kunstneres arbeidsvilkår.

Noter

¹⁶ Se full episode på Kunzt om finske og norske skoler her: <https://www.patreon.com/posts/24806786>

¹⁷ <https://www.ks.no/fagomrader/lonn-og-tariff/ovrig-informasjon/forlenget-rammeavtale-om-den-kulturelle-skolesekken/>

¹⁸ <https://www.vg.no/nyheter/innenriks//mRnbB0/hoeie-om-selvordstall-har-ikke-lyktes>

Barbro Raen Thomassen hogger i marmor, tatt på utarbeidsplassen ved eget verksted. Foto: Dannevig foto

“

Både Kulturdepartementet og KS anbefaler en styrking av armlengdeprinsippet.

Armlengdes avstand, fagfelleevaluering og kunstfaglige råd

Mange små kommuner mangler ofte den kunstfaglige kompetanse som kreves for å sikre kommunens investeringer. Vi står klare med innspill, assistanse og oppfølging!

Fagfelleevalueringer er sentralt når det gjelder å kvalitetssikre tildelinger av for eksempel stipender, residencies og større oppdrag. NK og NBK sentralt mener det er viktig at kunstnere er representert i utvalg og innstillingskomiteer, og at disse medlemmene rulleres etter faste rutiner.

Armlengdes avstand gir god kunstfaglig fundamentering og jevnlig rulling sikrer at ikke ett bestemt kunstsyn får feste seg over tid, slik det potensielt kan gjøre i en avdeling med fast ansatte rådgivere. For små kommuner kan det være bra å hente inn ekstern kompetanse fra AKS eller fra kunstkonsulenter tilknyttet AKS eller via oppnevnte kunstnere fra fagorganisasjonene. Kunstnernetverket (NK, FFF & NBK) har formulert det slik:

«Prinsippet om armlengdes avstand setter i essens opp en skanse mellom bevilgende myndigheter og utøvelsen av kunstfaglig skjønn.»¹⁹

Kunstnernetverket ønsker at regionen fastslår at disse prinsippene også skal ligge til grunn ved lokale tildelinger ute i kommunene. Det er etter NK, FFF og NBK sentralt sin mening ikke tilstrekkelig at tilsatte rådgivere i regionen/kommunen har fagkompetanse. Med fagfelleevaluering

kvalitetssikrer man tildelingene, og man sørger for en kunstfaglig legitimitet i ordningene. Eksempel til etterfølgelse her kan være Kristiansand kommunes kunstfond som har en kunstnerisk representant i komiteen. Kulturdepartementet skriver i Utredning av oppgave- og ansvarsfordeling mellom forvaltningsnivåene på kulturområdet, følgende:

«Det kan være et alternativ å innta bestemmelser om regionalt planarbeid og eventuelt armlengdeprinsippet i (kultur) loven.» (s. 72)

En prosjektgruppe nedsatt av KS leverte i 2018 rapporten: «Kultur for fremtida. Anbefalinger fra kulturprosjektet Oppspill». Der anbefaler de blant annet:

«[Økt] tillit mellom kultur- og kommunesektor [bør] vektlegges ved å utarbeide en felles strategi og plan for forankring og videreutvikling av armlengdeprinsippet i kommunesektoren.» (s. 51)

Altså anbefaler både Kulturdepartementet og KS en styrking av armlengdeprinsippet. Det er helt i tråd med NBK, NK og FFFs anbefalinger, som også sentralt har blitt spilt inn til arbeidet med kunstnermeldingen.

Tiltaksforslag

- Regionale og kommunale planer for kultursektoren inneholder en strategi og plan for forankring og videreutvikling av armlengdeprinsippet på både regionalt og kommunalt nivå.

- Regioner og kommuner planlegger for kunstfaglig fagfelleevaluering og rullerende oppnevning av komiteer og kunstfaglige råd, for å motvirke at bestemte kunstsyn fester seg.

- I komité og juryeringsarbeid i saker som gjelder det visuelle kunstfeltet må det være medlemmer med kunstfaglig bakgrunn (medlemmer eller institusjonsledere). Kommuner og fylker bør ta kontakt med oss eller AKS i slike saker. Fagorganisasjonene og kunstinstitusjonene har allerede velutviklede prosesser der vi tilbyr dette.

Noter

¹⁹ https://docs.wixstatic.com/ugd/c7f20b_09932fca14ec42a1b863f60de7e31a15.pdf